

Lucian Freud

Schilder van de vergankelijkheid

Lucian Freud heeft een missie. Ruim zestig jaar al gaat de 85-jarige Britse kunstschilder onverstoord zijn eigen weg en nog peinst hij er niet over te stoppen. Zijn atelier in Holland Park te Londen, een kale ruimte met afgeleefd meubilair en een houten vloer, verradt dat hier maar één ding telt: schilderen.

Zijn recentere portretten en naakten zijn bepaald niet charmant of vleidend, eerder confronterend en genadeloos. Niet om te provoceren of te schokken. Freuds blik reikt verder: een schilderij moet een gevoel van sterfelijkheid bevatten. Daarom laten zijn schilderijen de werkelijkheid achter het stoffelijk lichaam zien en confronteren zij de kijker met de vergankelijkheid.

Voor de kunst geboren

Het is natuurlijk altijd spannend om mysteries rond een kunstenaar te ontrefelen en te ontdekken wie de man achter de schilder is. Wie is deze begenadigde schilder en genadeloze obser-

naar Engeland. Rond zijn achttiende jaar begon hij te tekenen en te schilderen maar dit jeugdwerk maakt geen grote indruk. Na deze eerste stappen begon hij aan zijn kunstopleiding aan de East Anglian School of Painting and Drawing en vervaardigde spoedig daarna stillevens en portretten in olieverf.

Op grond van de perspectivische vertekening die dit werk liet zien, werd het door sommigen als 'surrealistisch' bestempeld. Freud was nog zoekende en wellicht was in die kwalificatie meegenomen dat hij de ateliers van Giacometti en Picasso had bezocht en daardoor mogelijk was beïnvloed.

Wie is deze begenadigde schilder en genadeloze observator die ongeveer veertig buitenechtelijke kinderen heeft en kort geleden trouwde met een vijftig jaar jongere vrouw?

vator die ongeveer veertig buitenechtelijke kinderen heeft en kort geleden trouwde met een vijftig jaar jongere vrouw? Dat laat zich niet gemakkelijk vertellen. Wie in het privé-leven van Lucian Freud wroet, vindt advocaten op zijn weg. Hij leeft als een moderne kluizenaar, goed afgeschermd van de nieuwsgierige buitenwereld en komt bijna nooit meer buiten. De schilder leeft voor zijn werk. Heel mededeelzaam daarover is hij eigenlijk niet - zijn eerste en laatste lezing hield hij in 1954 - en interviews met hem zijn schaars. Van deze man hoeft men geen diepgaande beschouwingen over zijn zielenroerselen te verwachten want introspectie is hem, naar eigen zeggen, vreemd. Maar nieuwsgierig naar de verklaringen die anderen geven van zijn persoon en zijn werk is hij wel! Freud, kleinzoon van de vermaarde psychoanalyticus Sigmund Freud, werd in 1922 geboren te Berlijn en verhuisde in 1933 met zijn ouders

Rond 1950 bracht hij een werkbezoek aan Parijs en vertrok vervolgens naar Ierland. Hier, en meer in het bijzonder in Dublin, raakte hij gefascineerd door de ongepolijste, ruwe kanten van het dagelijks leven, zoals dat bijvoorbeeld bij vleeshouwers te zien was. Om zijn indrukken in schilderijen weer te geven, ging hij wat vrijer werken en schilderde soms in meerdere lagen over elkaar.

Van penselen naar kwasten

Al vroeg waren de werkelijkheid en de mogelijkheden om die werkelijkheid te verbeelden het vertrekpunt voor Freud. Jean-Baptiste Siméon Chardin (1699-1779) en John Constable (1776-1837) waren daarin zijn grote voorbeeld en inspiratiebron.

De schilder raakte bevriend met de expressionist Francis Bacon en portretteerde hem. De opvattingen van deze autodidact en Freud stonden in bepaalde opzichten lijnrecht tegenover

elkaar. Zo vond Bacon dat een kunstenaar de anekdote in zijn werk diende te vermijden omdat zijn werk daarmee saai werd. Freud daarentegen schuwde de anekdote niet, al was die niet eenduidig.

Het Britse paviljoen van de Biënnale van Venetië bracht de twee kunstenaars in 1954 samen met een derde: Ben Nicholson. Het werk van Freud kon de bekende criticus John Berger absoluut niet bekoren. Hij vond de schilderijen 'van weinig waarde' en deed ze af als het resultaat van een verwrongen blik en zelfmedelijden. Er klonken ook positieve commentaren maar dat zal evenmin grote indruk op de kunstenaar hebben gemaakt. Waarschijnlijk werkte hij onverstoort verder, want Freud gold als een eigenzinnig, enigszins recalcitrant man, misschien zelfs een anarchist, die zich weinig van kunstcritici aantrok en zich niet bekommerde om kwalificaties als ouderwets of modern, conservatief of vernieuwend. Toen niet en nu niet. En waarom zou hij ook? Niet alleen blijken alle moderne kunststromingen, pop-art, conceptuele kunst, minimal art, postmodernisme et cetera aan hem voorbijgegaan te zijn, hij heeft ze ook allemaal overleefd. En merkte Willem de Kooning niet op: 'Zoals het ooit erg gedurfd was om een figuur in rood of blauw te maken, denk ik dat het nu net zo gedurfd is om een figuur huidkleurig te maken.'

Freuds werk ontwikkelde zich intussen verder. Hij maakte etsen en bleef realistisch schilderen, vooral portretten. Zijn 'tekenkunstige' aanpak liet hij varen en hij ging zich meer verdiepen in de mogelijkheden van olieverf om datgene te kunnen schilderen wat hij wilde laten zien. Maar het was natuurlijk niet een kwestie van verf alleen. Daarom verruilde hij begin jaren '60 zijn marterharen penselen voor exemplaren van varkenshaar, die het hem mogelijk maakten grover, ruiger en in dikkere lagen te schilderen. De muren in zijn atelier zouden voortaan getuigen van de weinig zachtzinnige manier waarop hij zijn kwasten schoonwrijft. Er veranderde nog meer: hij wilde af van zijn vaste standpunt en werkte

vorige pagina Lucian Freud in 2005. Gefotografeerd door David Dawson.

links 'Naked Portrait on a Red Sofa', 1989 - 91. Olieverf op doek, 100,2 x 90,2 cm. Particuliere collectie, © de kunstenaar.

voortaan staand in plaats van zittend. Freud werkte niet snel maar was wel altijd een noeste werker. Als hij vond dat er geschilderd moest worden, zette hij er desnoods de opening van zijn eigen tentoonstelling voor opzij. Uiteindelijk verliet in de loop der jaren

vond pas in 1974 plaats te Londen, Birmingham en Leeds.

De vergankelijkheid onthuld
Met de tentoonstelling 'Lucian Freud Paintings' (1987) in Washington, Parijs en Londen was Freud voor het eerst in

beweegt, praat, observeert, verandert het perspectief en zet zijn modellen in wisselende, soms buitengewoon lastige poses.

Doorgronden wil hij hen. Daarom, en daarom alleen, is het de kunstenaar te doen. Aan het poseren heeft hij niet genoeg. Hij verwerkt elke ervaring met het model, de gesprekken voor en na de sessies, desnoods de diners. Alles wil hij voelen. Daartoe kruipt hij als het ware in hun huid, onder hun huid want 'een van de spannendste dingen is om door de huid te kijken, naar het bloed en de aderen en de tekening onder de huid'. En dat geeft hij in verf weer. Hij wil 'dat verf functioneert als huid' en dat zijn portretten 'van de mensen zijn en niet als de mensen, niet het uiterlijk van het model hebben maar het model zijn'.

Omdat Freuds interesse uitgaat naar de mens achter zijn model werkt hij in beginsel niet met professionele modellen of mensen die aan de camera gewend zijn. Twee belangrijke uitzon-

Een geportretteerde in de Verenigde Staten vond zijn portret zo weerzinwekkend dat hij besloot het te vernietigen.

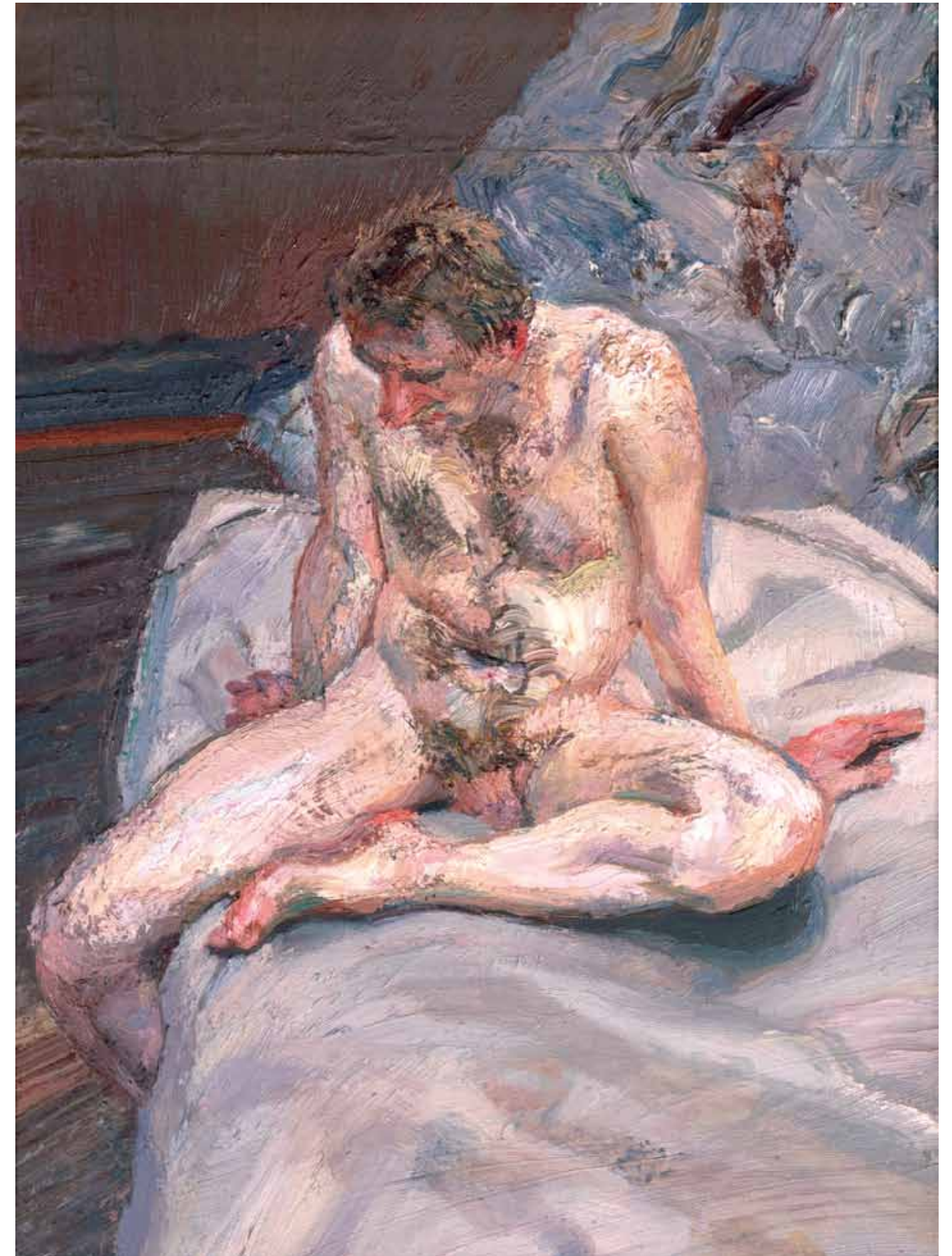
een flink aantal (zelf)portretten, naakten en schilderijen van honden en paarden zijn atelier. Een deel hiervan verdween in particulier bezit en werd daarmee onzichtbaar voor publiek en musea. Zijn grafisch werk en olieverfschilderijen werden wel af en toe in galeries getoond maar zijn eerste grote solo-tentoonstelling, een retrospectief,

musea in het buitenland te zien. Er was een nieuwe periode aangebroken. De kunstenaar stortte zich met grote passie op het schilderen van grote naakten waarmee hij zijn roem als realistisch schilder definitief zou vestigen. Zijn manier van werken was heel intens geworden. Nooit werkt hij meer op een vaste plek in zijn atelier, hij

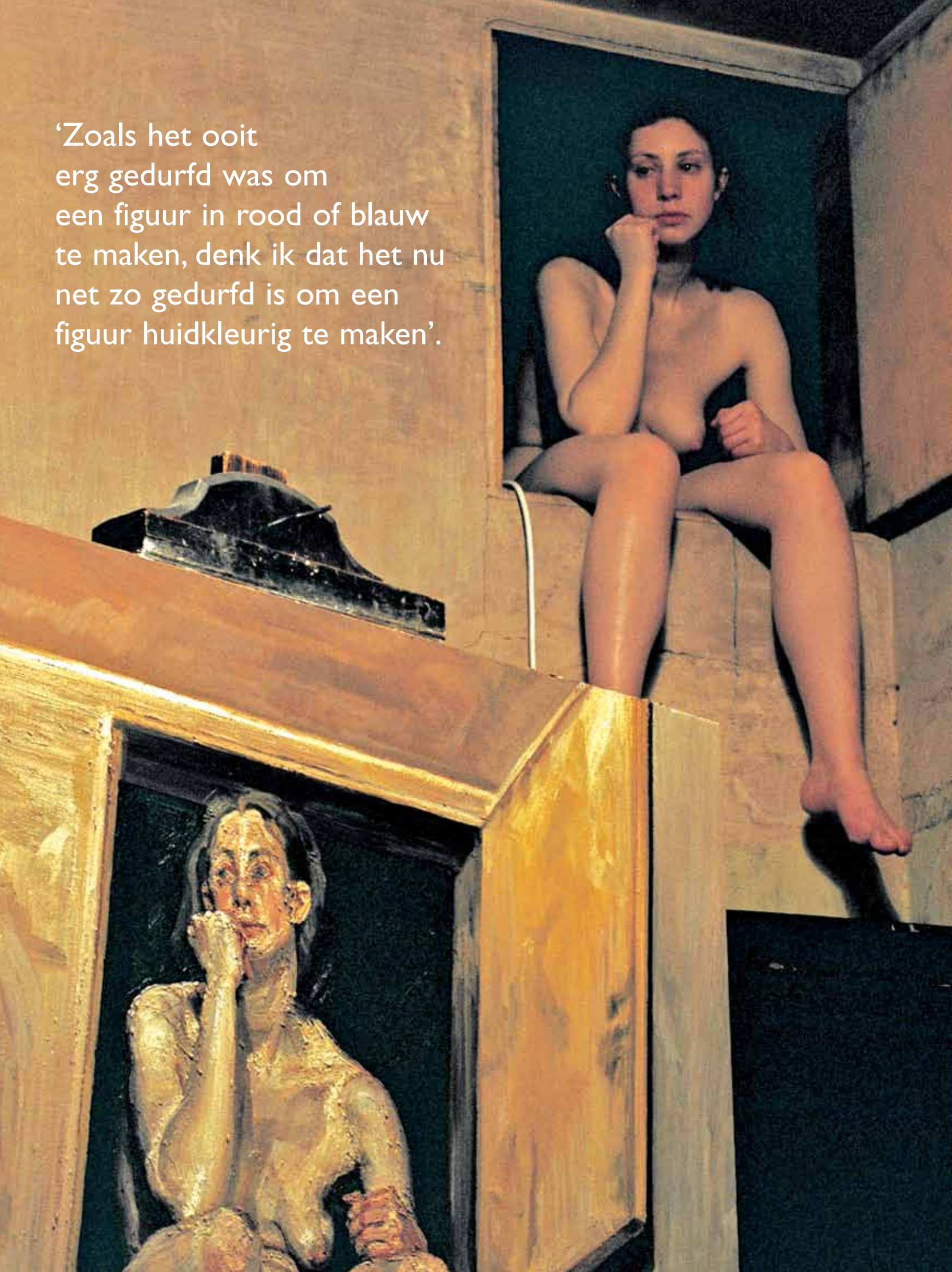

boven 'Lobster', ca. 1944. Krijt op papier, 65 x 83 cm. Particulier collectie, © de kunstenaar.

rechts 'Naked Man on a Bed', 1989. Olieverf op doek, 35 x 36 cm. Particuliere collectie, © de kunstenaar.

‘Zoals het ooit erg gedurfd was om een figuur in rood of blauw te maken, denk ik dat het nu net zo gedurfd is om een figuur huidkleurig te maken’.

deringen heeft hij hierop gemaakt. Hij portretteerde Koningin Elisabeth II (die hij zes jaar liet wachten!) en supermodel Kate Moss die de nodige moeite heeft gedaan om door hem geportretteerd te worden. Dat getuigt wel van durf van iemand die er aan gewend is om altijd op haar mooist te worden afgebeeld. Misschien is ze geschrokken van het resultaat. Schrikken deed in elk geval een geportretteerde in de Verenigde Staten: deze vond zijn portret zo weerzinwekkend dat hij besloot het te vernietigen.

In het weinig verhullende doek van een naakte, zwangere Moss, Naked Portret 2002, is mogelijk alles samengevat wat Freud met zijn werk wil laten zien. Hij speelt met de proporties en vervormt het perspectief; de ogen van de kijker gaan er langs en dreigen af te dwalen naar de soms woeste kleurvlakken en de schaamteloze pose. De achtergrond van het schilderij geeft niet per se de werkelijkheid in het atelier weer. Freud ziet hoe de ruimte wordt ingekleurd door zijn model en hoe zijn model door de ruimte wordt opgenomen. Dat legt hij vast.

Wie er in slaagt zo naar Naked Portret 2002 te kijken, zal niet een supermodel zien maar een mens van vlees en bloed in al haar kwetsbaarheid en vergankelijkheid. Het schilderij werd overigens in 2005 bij Christie's geveild voor £ 3.900.000 en hoewel geld een gebrekkige maatstaf is om de roem van een kunstenaar aan af te meten, zegt dit toch wel wat over de faam die de schilder inmiddels heeft verworven.

Zoals gezegd, is veel van Freuds werk in privé-bezit waardoor het onzichtbaar blijft voor het grote publiek. Werk van hem valt wel te zien in onder

andere het MOMA in New York, Tate Modern in Londen en Museo Thyssen-Bornemisza in Madrid. Een grote solo-expositie, het retrospectief Lucian Freud, vond in 2002 te Londen, Barcelona en Los Angeles plaats. Binnenkort doet een nieuwe grote tentoonstelling onder dezelfde naam, na Ierland en Denemarken, Nederland aan. Wie nu al een schilderij wil zien, kan naar het Scheringa Museum voor Realisme dat kort geleden 'Naked Portrait in a red chair' (1999) aankocht.

Peter van Ardenne

Meer weten

Bezoeken

Lucian Freud
Gemeentemuseum Den Haag, 16-02 t/m 08-06.

Lezen

Lucian Freud - Scenes d'Atelier
Uitsluitend in het Frans
Editions Thames et Hudson, Paris.

links Nicola Bateman in 1995. In Freuds atelier gefotografeerd door Bruce Bernard. Nicola Bateman werd de vriendin en uiteindelijk de vrouw van de Australische performer Leigh Bowery (1961-1994).

linksboven 'Head of a Girl', 1975-76. Olieverf op doek, 50,8 x 40,6 cm. Particuliere collectie, © de kunstenaar.

rechtsboven 'Woman with eyes closed', 2002, olieverf op doek, 30,5 x 20,3 cm., Triton Foundation.